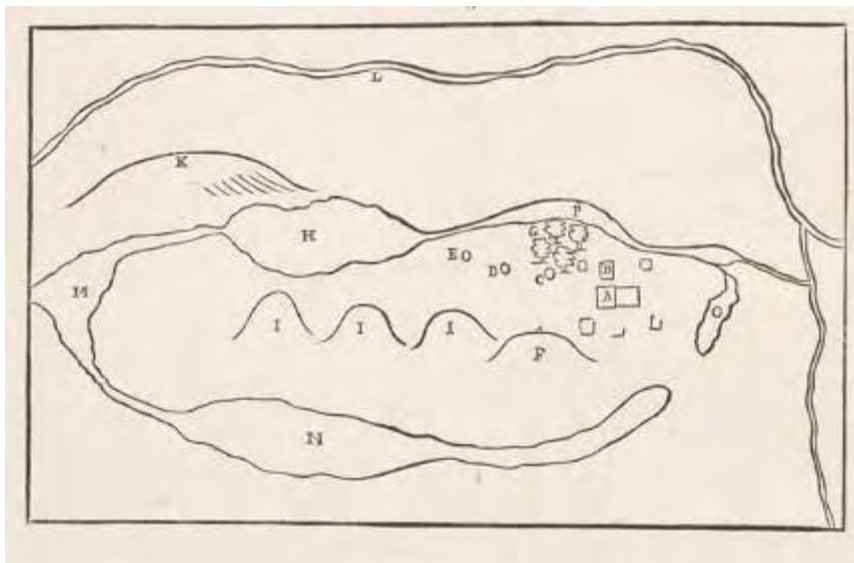

Arkeologisk undersökning

Kungsgården

Ett terrasshus från folkvandringstid och
metalldetektorkartering

Gamla Uppsala – framväxten av ett mytiskt centrum. Rapport 3.

Per Frölund, Hans Göthberg & John Ljungkvist

UPPLANDSMUSEET

UPPSALA
UNIVERSITET

Arkeologisk undersökning

Kungsgården

**Ett terrasshus från folkvandringstid och
metalldetektorkartering**

Gamla Uppsala – framväxten av ett mytiskt centrum. Rapport 3.

Per Frölund, Hans Göthberg & John Ljungkvist

Omslagsbild: Reproduktion av den försvunna Martin Stenius karta. Enligt Rudbecks Atlas till Atlantican.

Upplandsmuseets rapporter 2010:13
ISSN 1654-8280

Foto, planer och renritning: Författarna om inget annat anges

Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/1674

© Upplandsmuseet, 2010

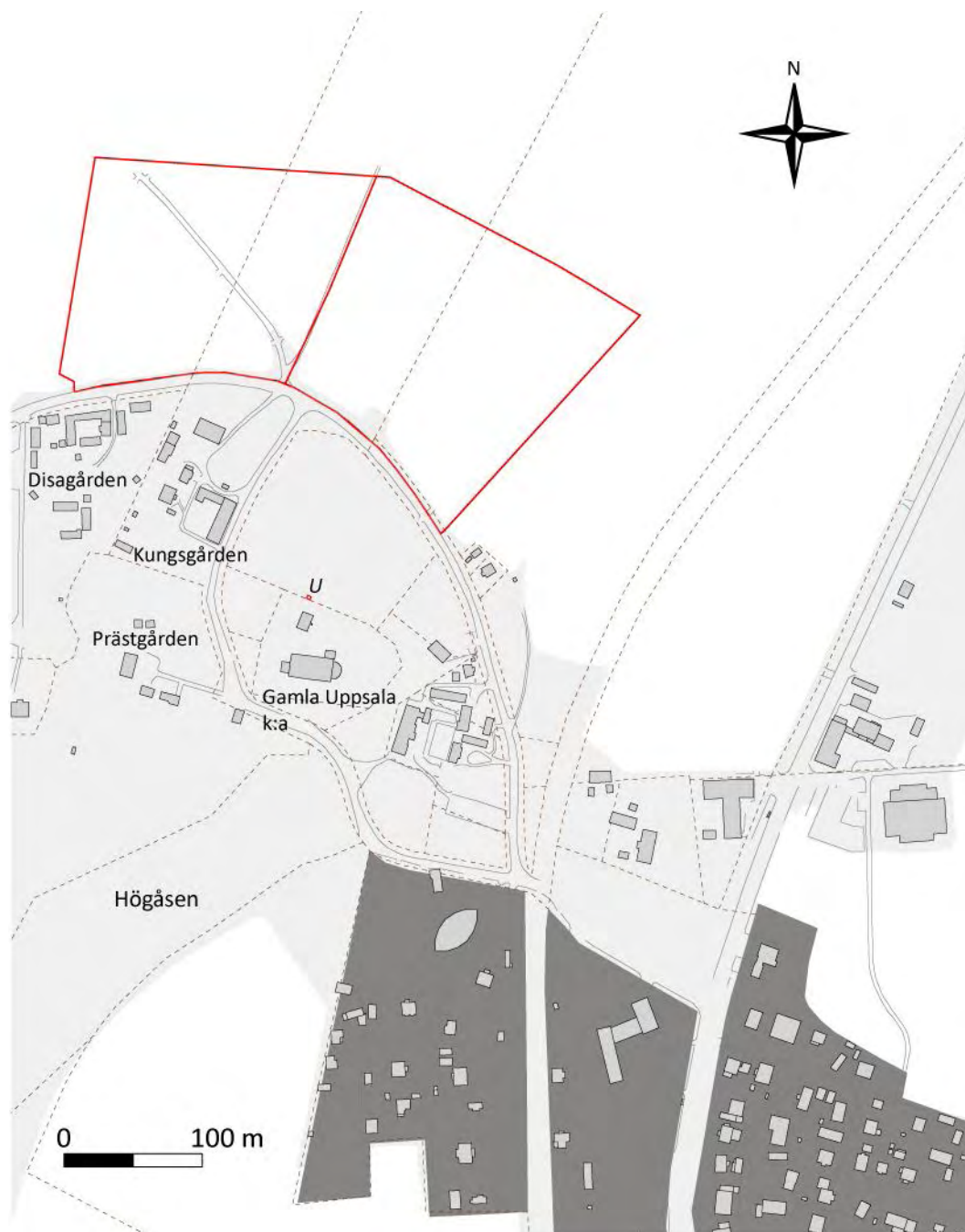
Upplandsmuseet, S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala
Telefon 018 – 16 91 00. Telefax 018 - 69 25 09
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Inledning	6
Gamla Uppsala – Indelning och orientering	7
Fornlämningsmiljö och kunskapsläge	9
Frågeställningar	10
Metod	10
Undersökning på Klockstapelshöjden	11
Inledning	11
Arkeologiska objekt	12
Fynd	14
Analyser	15
Övergripande tolkning	16
Metalldetektorkartering på Norra och Östra gårdet	17
Inledning	17
Åkeryta norr om Norra platån	17
Åkeryta norr om Disagården/Kungsgården	17
Sammanfattande resultat	18
Sammanfattning	20
Referenser	21
Litteratur	21
Administrativa uppgifter	23
Bilaga 1. Fyndlista metalldetektorkartering	24
Bilaga 2. Konserveringsrapport	26

Inledning

I oktober 2009 gjordes en arkeologisk undersökning av Kungsgården i Gamla Uppsala. Undersökningen omfattade ett schakt inom klockstapelshöjden och metalldetektorkartering av två ytor i Norra respektive Östra gårdet (se nedan). Undersökningen utfördes av Upplandsmuseet och Uppsala universitet, och bekostades genom anslag från Gellerstedtska Stiftelsen. Tillstånd till den arkeologiska undersökningen lämnades av länsstyrelsen i Uppsala läns kulturmiljöavdelning (29 september 2009, dnr 431-8499-0).

Figur 1. Undersökningsområden: Röd markering vid **U** markerar platsen för schaktet på klockstapelshöjden. Röd linje visar ytorna Norra och Östra gårdet där metalldetektorkartering utfördes.

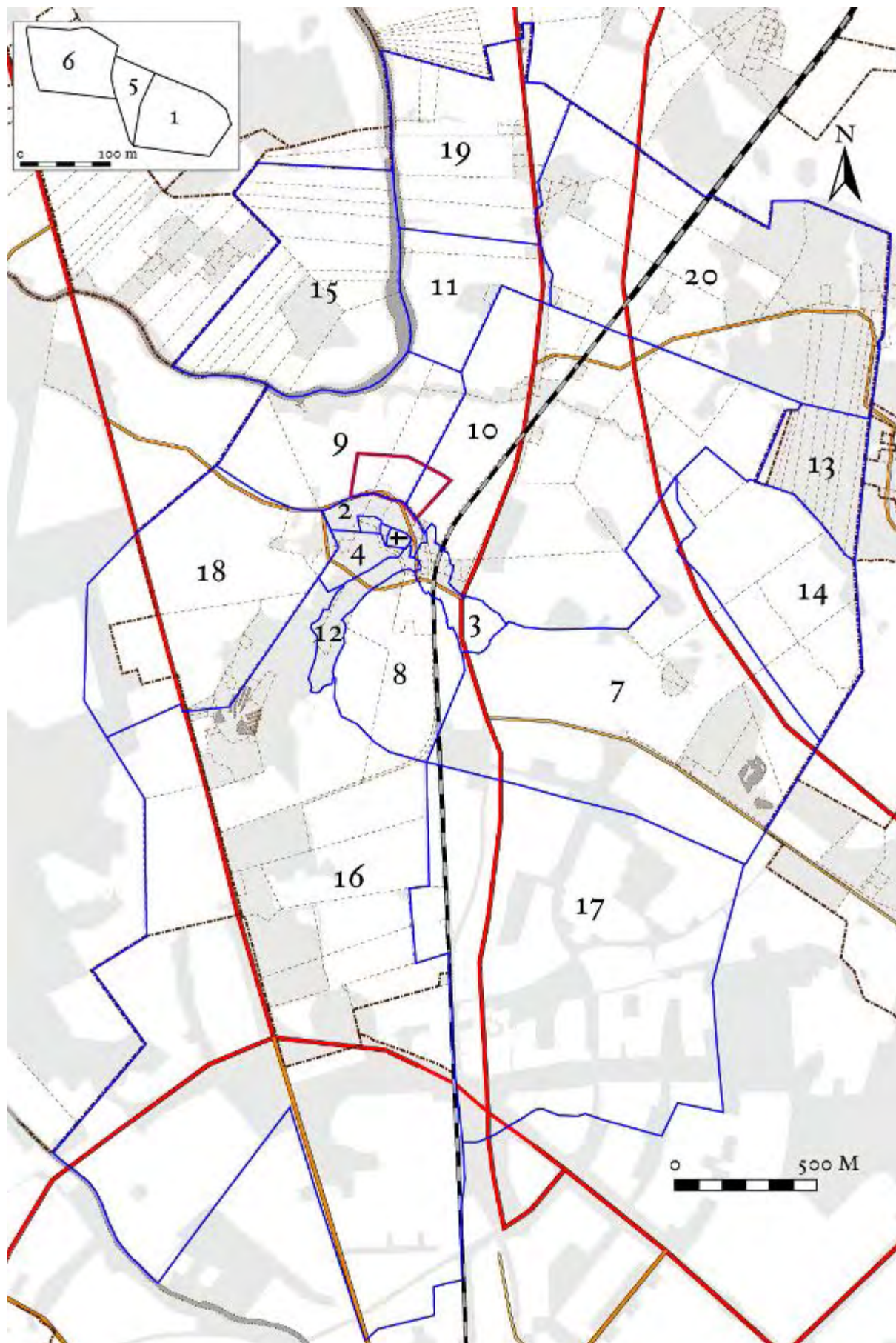
Gamla Uppsala – Indelning och orientering

Gamla Uppsala var under historisk tid Upplands största by och omfattade drygt 500 hektar mark. Gamla Uppsala definieras här som den historiska byns ägoområde samt de ur denna under yngre järnålder utbrutna byarna Myrby och Nyby (se Rahmqvist 1986, s. 267-268). Till detta kommer också de sekundära byarna Husby och Bredåker (se Arwidsson 1948, s. 38f; Frölund & Schütz 2007, s. 9-11). För att underlätta orienteringen av området har en indelning av Gamla Uppsala gjorts, se figur 2-3. Denna utgår från de olika ägor och markslag som återfinns i det äldre kartmaterialet anpassade till dagens gränser.

<i>Id</i>	<i>Namn</i>	<i>Kontext</i>	<i>Kommentar</i>
1	Kyrkogården	Prästgården	Bogårdsområde från 1300-tal
2	Kungsgården	Kungsgården	Bebyggelseläge
3	Kyrkbyn	Kyrkbyn	Bebyggelseläge
4	Prästgården	Prästgården	Bebyggelseläge
5	Klockaregården	Prästgården	Bebyggelseläge
6	Backegården	Prästgården	Bebyggelseläge
7	Stora Gärdet	Kyrkbyn	Åker
8	Lilla Gärdet	Kyrkbyn	Åker
9	Norra Gärdet	Kungsgården	Åker
10	Östra Gärdet	Kungsgården	Åker
11	Lötgården	Prästgården	Bebyggelse och odlingsmark
12	Högåsen	Kungsgården	Fornlämning
13	Kronopark	Gemensamt	Skog
14	Byängen	Gemensamt	Äng
15	Faxan	Kungsgården	Äng och åker
16	Löten	Gemensamt	Betesmark
17	Nyby	Avgärda	Bebyggelse och odlingsmark
18	Myrby	Avgärda	Bebyggelse och odlingsmark
19	Husby	Sekundär	Bebyggelse och odlingsmark
20	Bredåker	Sekundär	Bebyggelse och odlingsmark

Figur 2. Tabellen visar indelningen av Gamla Uppsala.

Delområde 1 utgörs av Gamla Uppsala kyrkogård med en bogårdsmur som anses vara uppförd under 1300-talet (se Carlsson, Göthberg & Lovén, *in print*). Kungsgården, dvs. bebyggelseläget med omgivning för de under 1500- och 1600-talen fyra kungsgårdarna utgör delområde 2 (Rahmqvist 1986, s. 256ff). Nummer 3 består av den s.k. Kyrkbyn som under 1500- och 1600-talen heter Gamla Uppsala (Rahmqvist 1986, s. 258). Delområde 4-6 är bebyggelselägena för respektive Prästgården, Klockaregården och Backegården (Rahmqvist 1986, s. 258f). Delområde 7-10 är Gamla Uppsalas huvudsakliga åkermark fördelad på fyra gårderna som till stora delar fortfarande ligger som åker; Stora, Lilla, Norra och Östra gårdet (Rahmqvist 1986, s. 256ff). Lötgården, nr 11, troligen en från Gamla Uppsala by under 1500-/1600-talet utflyttad gård (Rahmqvist 1986, s. 264). Delområde 12 är Högåsen och dess begränsning är densamma som gravfältet (Uppsala 123; den tjänade som betesmark och hör sett till markanvändning samman med Löten). Kronoparken, nr 13, representerar den del av skogen Örlösa som ligger inom Gamla Uppsala. Nr 14 är Gamla Uppsalas äng, Byängen, som var en del av en vidsträckt sidvallsäng utmed ån Samnan; ängen omvandlades till åker under 1800-talet. Faxan, nr 15, är namnet på huvudsakligen ängsmark liggande norr om Fyrisån som hör till Gamla Uppsala. Delområde 16 är Löten, Gamla Uppsalas del av en utmed Fyrisån vidsträckt betesmark. Delområde 17-20 är de avgärda/sekundära byarna Nyby, Myrby, Husby och Bredåker.

Figur 3. Gamla Uppsala delområden, se tabell Figur 2. Metalldetekterade ytor markerade med röd linje.

Fornlämningsmiljö och kunskapsläge

I Gamla Uppsala finns utöver gravmiljöerna med monumentala inslag även omfattande lämningar av bosättningar både vad gäller storlek och mängd. Sådana har påträffats i området kring kyrkan och Kungsgårdsplatåerna. Den utförligast dokumenterade finns på södra Kungsgårdsplatån där lämningar av hus och terrass (263:1) från vendeltid-tidig vikingatid påvisats (Nordahl 1993, s. 59ff; Hedlund 1993, s. 64ff). Undersökningen har även påvisat att det finns kulturlager och stolphål i botten av nämnda terrass, vilket bör tyda på att platån rymmer flera bebyggelseskeden. Dateringar från de undre lagren och stolphål ligger i yngre romersk järnålder och vendeltid (Hedlund 1993, s. 64ff). Därtill tyder Truls Arvidssons perspektivkarta över Gamla Uppsala från år 1709 på möjligheten av att det kan ha funnits gravhögar på platån (se Nordahl 1993, s. 60; Duczko 1996, s. 44). Det innebär förändringar på inte bara det funktionella utan även på det symboliska planet. Nedanför och väster om platån har bl a härdar påträffats (Nordahl 1996, s. 45; Duczko 1996, s. 42f).

Till de mer kända lämningarna hör även stolphål, härdar och lerlager efter minst en terrasserad byggnad som påträffats under och kring kyrkan. Dateringarna spänner från romersk järnålder till vikingatid (Bonnier & Redin 1991; Nordahl 1996, s. 63). Därtill bör sannolikt vissa ha dateringar till tidig medeltid i och med tolkningen av en trolig träkyrka under norra korsarmen (Nordahl 1996, s. 59). Undersökningar direkt väster om kyrkogården (Uppsala 635:1) har påvisat stolphål, härdar och kulturlager, vilka gett dateringar till folkvandringstid och tidig vendeltid samt övergången mellan vikingatid och tidig medeltid. De pekar också på att bosättningen rumsligt sett har haft mycket stor utsträckning och omfattat stora delar av området inom och utanför kyrkogården. Därtill har denna yta varit mycket intensivt använd att döma av den ovanligt höga frekvensen anläggningar (Göthberg 2008, s. 19ff).

Att de södra och norra Kungsgårdsplatåerna är uppbyggda lämningar har varit känt sedan von Posts borrhningar på 1920-talet (Lindqvist 1936, s. 84). Området inom kyrkogården söder om den södra Kungsgårdsplatån har ett markant krön på platsen för klockstapeln. Detta krön verkar bestå av naturliga grus- och sandavlagringar att döma av von Posts borrhningar, en av Sune Lindqvists provgropar och ett av schakten vid undersökningen 2005 (Lindqvist 1936, s. 84; Nordahl 1996, s. 13; Göthberg 2008, s. 53f). Vid en georadarundersökning har dock djupt liggande anomalier noterats både öster och väster om klockstapeln. De har tolkats som en antydning om en möjlig byggnad på detta krönläge (se Alkarp & Price 2005, s. 268). De har emellertid också implikationer för i vilken grad höjden med klockstapeln består av naturligt avsatta eller påförda lager. Därtill finns i kyrkogårdens nordvästra del en tydlig förhöjning som fortsätter ett kort stycke norr om kyrkogården. Eftersom den överlagras av kyrkogårdsmuren talar detta för att den är äldre än kyrkogårdens nuvarande utsträckning och kan utgöra ytterligare en terrasserad byggnad.

Denna höjdsträckning och terrass har enbart berörts av några få, mindre undersökningar. Öster och söder om klockstapeln har ett kol- och sotlager påträffats direkt på de naturligt avsatta lagren i en provgrop 1926 respektive ett schakt 2005 (Nordahl 1996, s. 13; Göthberg 2008, s. 53f). En datering från kollagret har gett en datering till äldre bronsålder. Eftersom lagret låg relativt grunt är kontaminering inte utesluten, men pekar samtidigt på en aktivitet i området vid denna tid (Göthberg 2008, s. 66).

Nordväst om klockstapeln och utanför kyrkogården har två troliga stensyllar med mellanliggande lergolv påträffats inom en låg fyrsidig vallformation. I fyllningen över stensyll mm fanns tegelkross, vilket indikerar en datering till senmedeltid eller nyare tid. Ingen av dessa dateringar belyser dock terrassens tillkomst. Mellan stensyllarna och en underliggande stenpackning fanns ett lager – troligen golvlager - (se Christiansson & Nordahl 1989, s. 256f).

Frågeställningar

Inför undersökningen uppställdes några frågeställningar.

1. Att klarlägga om den norra änden av höjden mellan kyrkogården och södra Kungsgårdsplatån består av naturligt avsatta lager eller är en uppbyggd terrass.
2. Klarlägga förekomsten av arkeologiska objekt såsom lager, anläggningar och eventuella stenskoningar på den aktuella höjden.
3. Att därtill försöka belysa lämningarnas karaktär, däribland om de ingått i bebyggelse, aktivitetsområde eller gravar, samt om de kan kopplas till den möjliga terrassen.
4. Belysa lämningarnas datering och relatera dem till övrig dokumenterad bebyggelse.

Metod

Undersökningsschaktet hade storleken 2,9x2,3 m. Avtorvning och grävning skedde för hand. Anläggningar undersöktes genom att ena halvan grävdes, varefter den andra halvan utnyttjades för provtagning. Lager av olika karaktär grävdes i sin helhet för hand, och i varierad utsträckning sållades jorden.

Framkomna lager och anläggningar plandokumenterades med en GPRS Trimble R82, som även användes för lägesbestämning av fynd och prover. Mätdata bearbetades i dokumentationssystemet Intrasis. Därtill gjordes inmättes ett stort antal terrängpunkter i den närmaste omgivningen med syftet att upprätta en detaljerad bild av nivåförhållandena. Sektioner av anläggningar och schaktkanter dokumenterades och ritades på ritfilm i skala 1:20. Sektionerna digitaliserades i efterhand. Plandokumentation och sektionerna kompletterades med fotografier.

Efter undersökningen återfylldes schaktet och grästorven lades tillbaka för att återskapa platsens ursprungliga utseende. Vedartsanalys och ¹⁴C-analys gjordes av träkol och sädeskorn för att fastställa vedart och egenålder på materialet, respektive få dateringar från platsen. Därtill gjordes makrofossilanalys av prover från anläggningar och lager. Denna analys ska ge exempel på vilka sädeslag som konsumerats på platsen och vara ett led i en jämförelse mellan omkringliggande bosättningar och höjdbosättningen vid Gamla Uppsala. Däremot gjordes ingen osteologisk analys, eftersom benmaterialet var i det närmaste obefintligt i äldre anläggningar och lager.

Undersökningen på klockstapelshöjden

Inledning

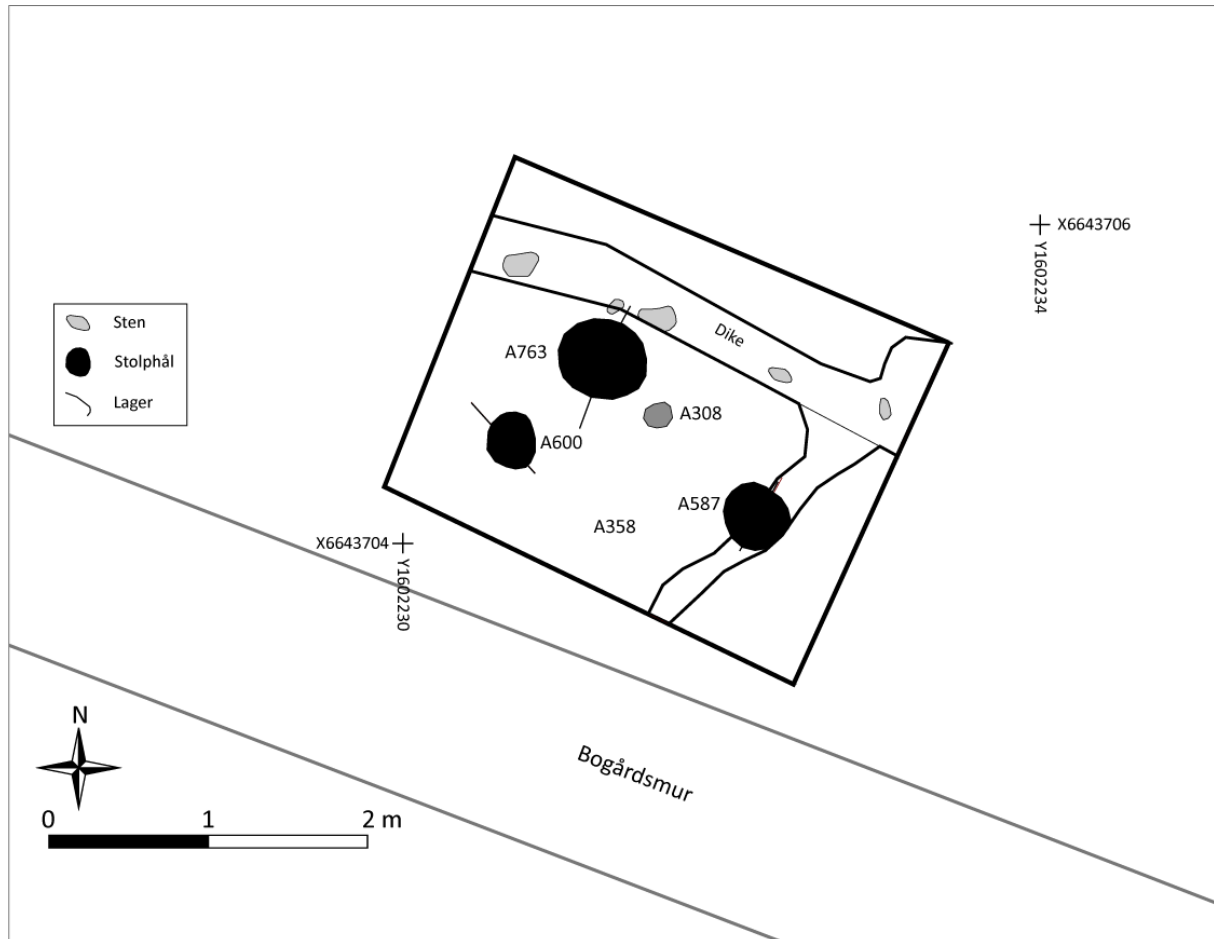
Platsen för undersökningen var den höjdsträckning på vilken Gamla Uppsala kyrka och Kungshögarna är belägna, närmare bestämt mellan kyrkogården och södra Kungsgårdsplatån. Ytan låg på den nordligaste delen av den höjdrygg som sträcker sig in på kyrkogården och på vilken klockstapeln är placerad. Marken tillhör Kungsgården (delområde 2).

Figur 4. Plan visande undersökningsschaktets läge.

Arkeologiska objekt

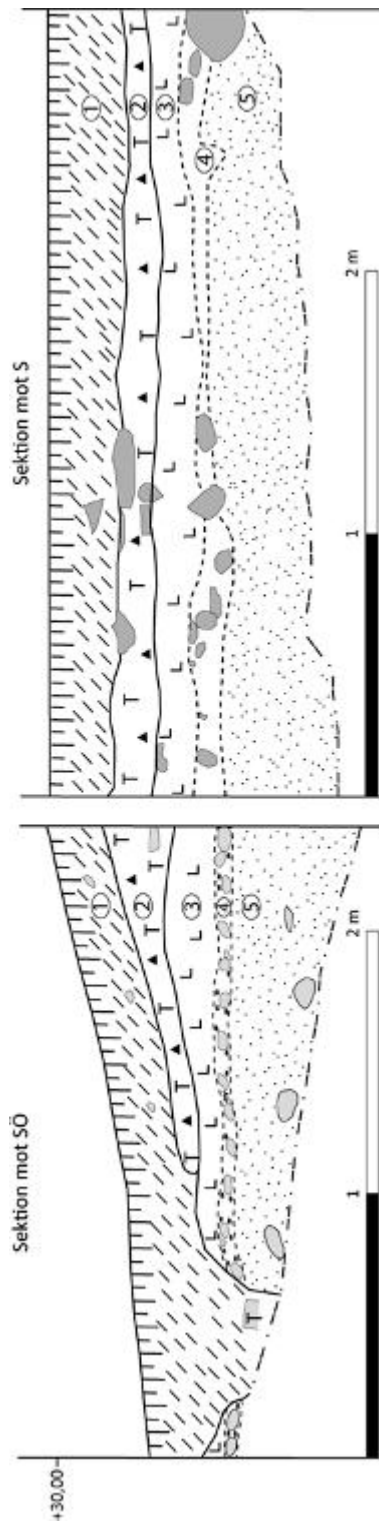
Undersökningsytan lades relativt nära muren för att undvika en nedgrävd elledning. Parallellt med denna ledning och inom undersökningsytan fanns ytterligare en störning för en ledning, vilken var täckt med tegelstenar. Det naturligt avsatta underlaget bestod av åsmaterial med grus och rullsten.

Figur 5. Plan över stenpackning och stolphål. Skala 1:40.

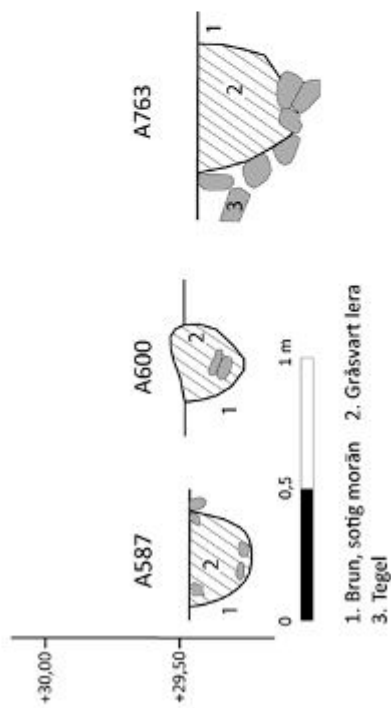
De stratigrafiskt äldsta lämningarna består av en stenpackning (A358) av främst rullsten i en delvis sotblandad fyllning (se littera 4 på figur 6). Däröver fanns ett påfört 0,10-0,20 m tjockt lager som huvudsakligen bestod av lera och silt (A10011; littera 3 på figur 6). Det kan troligen ha haft syftet att utjämna eventuella ojämnheter på höjdryggen. I botten av lagret fanns en mörkfärgning (A308), med påtagligt större sotinslag än i resten av lagret.

Figur 6 (s. 13). Sektioner av schakt mot sydöst och söder samt av stolphål. Skala 1:20.

- 1. Torv, mylla, enstaka ben & tegel.
- 3. Lera/silt, sot/kol, sten.
- 5. Åsmaterial, grus & sten < 0,3 m diam.

- 2. Silt, murbruk, tegel, sten
- 4. Stenpackning, rullsten < 0,2 m diam.

- 1. Brun, sotig morän
- 2. Gråsvart lera
- 3. Tegel

Stratigrafiskt knutet till detta lager var tre stolphål (A587, 600, 763) som hade i stort sett samma fyllning som lagret. De två förra hade 0,3-0,4 m diameter, medan det sistnämnda var 0,5-0,55 i diameter. Djupet varierade mellan 0,1 och 0,3 m, där A763 hade det största djupet. Detta stolphåls storlek gör det mer sannolikt att det ingått i en byggnad än de två andra. Den eventuella byggnadens storlek, orientering och konstruktion kan inte avgöras på grund av den undersökningsytans ringa storlek. De korta avstånden mellan stolphålen kan tala för att de inte existerat samtidigt.

Över dessa lämningar fanns ett lager (A10006) som dominerades av fragment av tegel och puts. Lagret kan tolkas som ett raseringslager. Det kan sannolikt kopplas till ombyggnaden av kyrkogårdsmuren 1812 (se Cornell 1920, s. 33). Över detta lager fanns ett lager med matjord och torv (A10010).

Fynd

Fyndmaterialet från de äldre lagren var mycket fåtaligt och bestod av ett fragment bränd lera (F1) samt del av hängbryne (F2) av vikingatida eller yngre typ (se Arbman 1940, Taf. 186-188). Det förra påträffades i lager A10011. Det senare föremålet påträffades i störningen för en ledning (776), men på samma nivå som det nämnda lagret.

Figur 7. Hängbryne (F2). Foto: Bengt Backlund, Upplandsmuseet.

I de mer ytliga lagren fanns däremot ett mer omfattande fyndmaterial. I lager A10006 påträffades fragment av tegel, puts och obrända ben (ej analyserade). Bland teglet fanns både fragment av taktegel och tegelstenar. Några av putsfragmenten hade avtryck av släta ytor och kan ha varit underlag för taktegllet. I det översta lagret A10010 fanns enstaka fragment av glas, både grönt och vitt, från flaskor och vaser/bägare. Därtill fanns flera föremål och fragment av järn. Särskilt spikar var vanliga, varav flertalet var uppemot 12 cm långa, men enstaka ca 2,5 cm långa. Merparten var handsmidda, men några trådspikar fanns också. Därtill fanns ett hårnålsliknande föremål, men relativt stort 8 cm långt, samt någon enstaka mindre plåtbit.

Ytterligare en vanlig materialgrupp var keramik som vad gäller godsets karaktär och tjocklek främst bör ha varit sentida. Förutom ett fragment glaserat rödgods saknade de glasyr. Talrika var också fragment av tegel, både tegelstenar och enstaka takpannor. Slutligen fanns också några putsfragment, som hade en tydligt avjämnad sida, möjligen från murens överdel och underlaget till takpannorna. Slutligen fanns mindre fragment av ben. Flertalet av dessa kunde inte identifieras.

Sammantaget representerar merparten av fynden raseringen och nybyggnation av kyrkogårdsmuren samt överskottsmassor från kyrkogården. Enbart några enstaka fynd har en förhistoriskt kontext.

<i>Fynd</i>	<i>Typ</i>	<i>Material</i>	<i>Arkeologiskt objekt</i>
1	Bränd lera	Lera	Lager A10011
2	Hängbryne	Sandsten	Ledningsdike 776

Figur 8. Sammanställning av tillvaratagna fynd från undersökningen.

Analys

Analys av makrofossil gjordes av Stefan Gustafsson, ODEN. Tre prover från stolphålen 600 och 763, samt stenpackningen A358 analyserades (figur 9). I dessa påträffades enstaka brända frön av vete, skalkorn, obestämbart korn och obestämbara fragment. I stolphålen noterades stort inslag av sot, samt träkol. Därtill noterades förekomst av skalbaggar i prov från lagret A10011, vilket kan antyda inblandning av yngre material i lagret.

Analys av vedart utfördes av Thomas Bartholin, Scandinavian Dendro Dating och Stefan Gustafsson, ODEN. I provet från lager A10011 identifierades träkol av hassel med en egenålder på högst 10 år. I samma lager identifierades även träkol av ek. I stenpackningen A358 identifierades träkol av tall. I stolphålet A763 identifierades träkol av tall.

Analys av ¹⁴C gjordes vid Ångströmlaboratoriet vid Uppsala Universitet. Två prover analyserades, av träkol av tall och bränt frö av skalkorn från stolphålet A763. Båda två gav relativt samstämmiga dateringar till folkvandringstid.

<i>Prov</i>	<i>Arkeologiskt objekt</i>	<i>Typ</i>	<i>Resultat</i>
P356	Lager A10011	Vedart	Hassel
P598	Stenpackning A358	Makro	Vete
		Vedart	Tall
P1101	Stolphål A763	Makro/ ¹⁴ C	Skalkorn/1546±30 BP
		Makro	Obestämbart
		Vedart/ ¹⁴ C	Tall/1536±30 BP
P10016	Lager A10011	Vedart	Ek
P10017	Stolphål A600	Makro	Skalkorn, obestämbart korn

Figur 9. Sammanställning av analyserade prover från undersökningen.

Övergripande tolkning

Både den undre stenpackningen och lerlagret till en trolig terrass tyder på verksamheter på en av de högsta punkterna i området kring kyrkan. Förekomsten av stolphål, varav ett relativt stort, talar dessutom för bebyggelse på platsen. I likhet med de andra terrasserna har den stor exponering över det omgivande landskapet.

På ett mer övergripande rumsligt plan binder den påträffade boplatslämningen samman södra Kungsgårdsplatån (Uppsala 263:1) med bosättningen inom och i anslutning till kyrkogården (635:1). Man kan därför tala om ett stort sammanhängande boplatskomplex.

I och med att de två dateringarna från det största stolphålet på terrassen har en hög grad av överensstämmelse avspeglar de sannolikt ett bebyggelseskede. Fynd av träkol och förkolnade fröer i fyllningen av stolphål kan visserligen härröra från äldre skeden. Men det verkar mindre sannolikt i detta fall på grund av dateringarnas goda överensstämmelse.

De två dateringarna från folkvandringstid överensstämmer med daterade anläggningar och lager i den närmaste omgivningen. Till dessa hör en härd påträffad under domkyrkans ursprungliga långhus (Nordahl 1996, s. 63). Därtill kommer två härdar som låg direkt på naturligt avsatta lager strax väster om kyrkogården (Göthberg 2008, s. 66). Ytterligare exempel på dateringar från samma tid kommer från ett kulturlager i de undre delarna av södra Kungsgårdsplatån (Hedlund 1993, s. 67). Även lägre liggande mark norr om kungsgårdsplatåerna har prover från stolphål, nedgrävning och en härd gett motsvarande dateringar (Alström & Duczko 1996, s. 115ff).

Dessa dateringar till folkvandringstid antyder en vitt spridd verksamhet och sannolikt även bebyggelse på flera olika topografiska lägen, inklusive sådan med exponerad placering och därmed dominans i landskapet. Även om kvalitativa indikationer saknas, skulle det kunna röra sig om en föregångare till den vendeltida centralplatsen med dess tydliga högstatusinslag.

Slutligen kan hängbrynet antyda möjligheten till verksamheter på terrassen under yngre järnålder och/eller medeltid. Föremål från samma tid finns i området kring kyrkan, däribland fyndet av silverskålar mm, men även mer vardagliga inslag som östersjökeramik, en karneolpärla, runben och dubbelhelkammar (se Duczko 1996; Zachrisson 1998; Göthberg 2008). Detta skede är i hög grad representerat av föremål, medan ¹⁴C-dateringar är få och främst kopplade till de grophus som påträffats i anslutning till det historiska byläget (se Anund et al 1998).

Metalldetektorkartering på Norra och Östra gårdet

Inledning

Metalldetektorkarteringen utfördes under fem dagar. Fredrik Thölin hanterade detektorn medan John Ljungkvist ansvarade för fälttolkning och dokumentation. Karteringen utfördes på fastighet 74:3 (RAÄ 281) inom två ytor, nedan benämnda *Åkeryta norr om Norra platån* samt *Åkeryta norr om Disagården/Kungsgården* (delområde 9-10, Norra och Östra Gården).

Fynds signaler som gav utslag på järn ignorerades och inte i något fall utom ett stort recent brunnslöck av järn, blev signalerna fel. Tillvaratagna fynd preliminärbestämdes vid upptagningen och mättes in med handhållen GPS vars noggrannhet ansågs vara tillräcklig för upplöjda fynd. Ej tillvaratagna fynd återdeponerades på respektive fyndplats.

Åkeryta norr om Norra platån

Området karterades ytan med syfte att få fram daterbart material som kunde förhållas till tidigare arkeologiska utgrävningar i åkerns södra kant (Alström & Duzcko 1993, 1996). Vidare hade flera daterbara föremål vid en tidigare metalldetektorkartering hittats strax öster om åkern och det var intressant att utröna om detta var östliga utlöparen av en fyndkoncentration (Ljungkvist 2009, figur 10, 16). Karteringen utfördes från åkerns södra kant och ca 100 m norrut.

Fynden som tillvaratogs var bl.a. ett bokbeslag från senmedeltid till 1600-tal (F402), ett förgyllt mässingsbeslag från 1600-1700-tal (F401), samt en tennknapp som först antogs vara från 1000-talet (Drenzel & Henriksson 1990, fig. 5) men senare daterats till troligen 1700-tal (F 404). Få säkra förhistoriska fynd hittades på ytan. Detta trots att de tidigare utgrävningarna genererade ett antal fynd av kopparlegering. En anledning till varför äldre fynd inte var fler, kan vara att äldre lager närmast dagens Årnäsvägen delvis är oskadade under ploglaget. Denna åker verkar av någon anledning också ligga nästan en halvmeter högre än intilliggande åker i öster där vikingatida fynd gjorts. Jordsondning i åkern visar också att det utöver 25 cm ploglager även finns underliggande kulturlager (se även Alström & Duzcko 1993, 1996).

Åkeryta norr om Disagården/Kungsgården

Detta område består i öster av en liten vägomgärdad åkerbit, som i flera år varit lagd i träda (se figur 1) . Grästillsväxten ansågs påverka mängden utslag. Västra delen utgörs av en större åker vars östra del karterades från södra kanten fram till vägen som leder till Storvad.

Den östra delen av åkern var i november 2008 föremål för en ytkartering varvid tydliga indikationer på bebyggelse från järnålder och senare konstaterades (Ljungkvist & Lindkvist 2009). Indikationerna bestod av keramik, slagg, brända ben och i synnerhet bränd lera. En tydlig koncentration fanns nära åkerns NÖ hörn (ibid, figur 3). Vid metalldetektorkarteringen visade sig mängden fynd i södra delen av området vara få och mestadels härröra från efterreformatorisk tid.

I de norra delarna var de daterbara fynden av blandad ålder. De sträckte sig från sen vikingatid till efterreformatorisk tid. Mest intressant i detta område var distinkta spår efter metallhantverk i form av blyklipp, barrfragment, fragment i kopparlegering, samt silver- och guldsältor. Fynden som dateras till en vikingatida till medeltida fas består av ett smyckefragment i ringerikestil (F421), en silverten (F444) och en nålen till ett ringnålsspänne (F440)

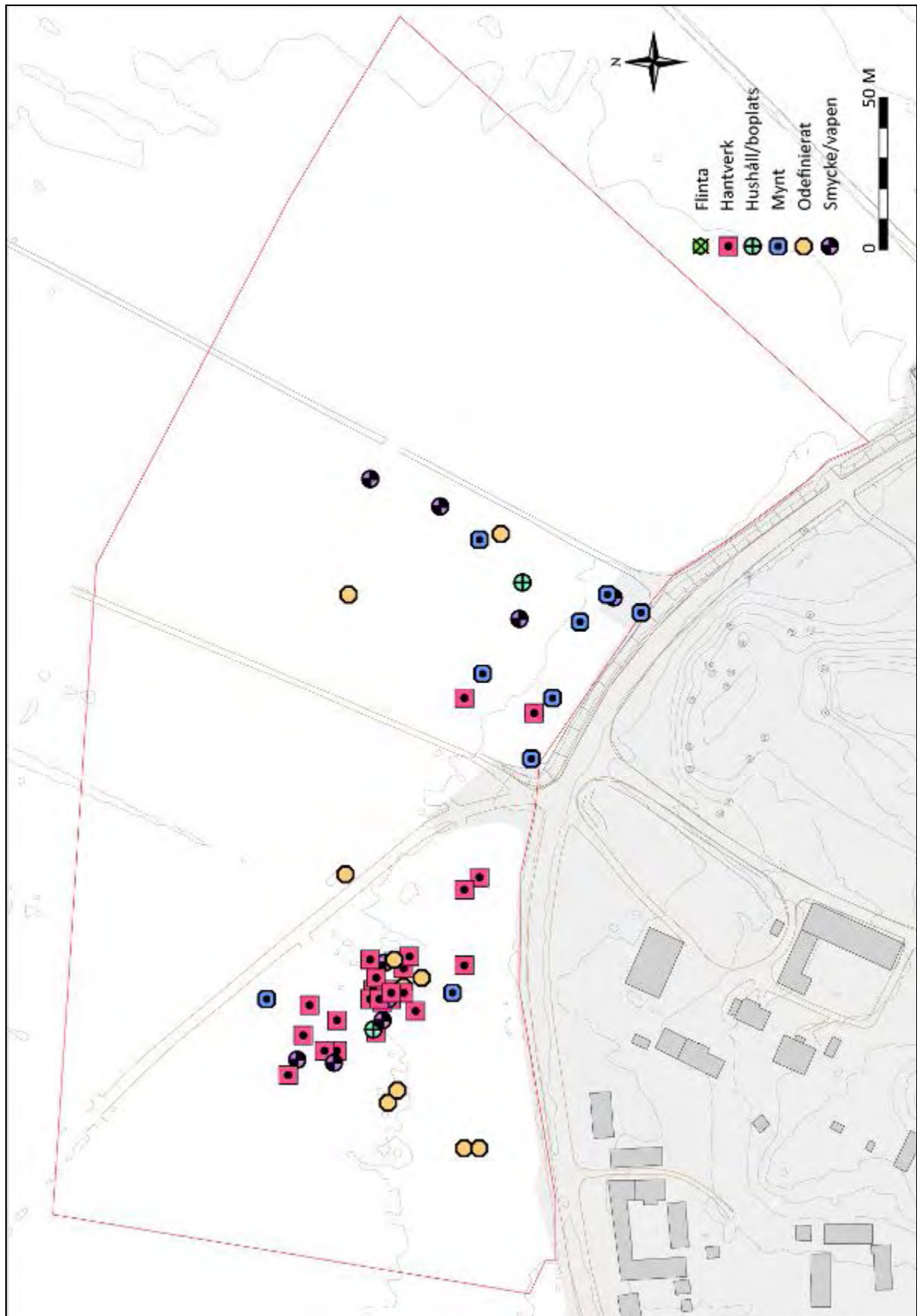
Den mycket blandade kronologiska sammansättningen beror antagligen på närheten till känd efterreformatorisk bebyggelse. Man har bedrivits mycket aktiviteter ytan under lång tid.

Sammanfattande resultat

Som ovan nämnts är fyndsammansättningen blandad. För att börja med de yngre fynden slås man av den förhållandevis höga kvalitén. En blyfigurin, förgyllda beslag och ett beslag i kopparlegering med fastsittande siden/sammet är högkvalitativa föremål. Kanske beror det på närheten till kungsgården och prästgården som var ganska stora gårdar under medeltid och framåt och troligen hyste relativt välbeställda personer. Fynden är gjorda nära kända lägen för bebyggelse från 1600-talet och framåt. Det är osäkert om de indikerar medeltida eller senare bebyggelse i åkermarken.

Daterbara fynd från vikingatid och tidigare består av ett par smyckefragment och keramik förutom hantverksavfall. I kombination med tidigare ytkarteringsfynd (Ljungkvist & Lindqvist 2009) finns det starka belägg för en järnåldersboplats i det västra karterade området som i nuläget dateras till vikingatid, kanske även tidig medeltid. Ett smyckefragment med försilvring och förgyllning med niello är av hög kvalitet (F421) och i kombination med hantverksrelaterade fynd (se nedan) kanske en avspeglning av närheten till kungsgården.

Ett karakteristiskt drag för tidigare metalldetektorkarteringar är inslaget av hantverksrelaterade metallfynd. I detta fall hade fynd av detta slag framkommit vid Alström & Duczkos undersökningar samt vid ytkarteringen 2008. Två kategorier av fynd var slående för 2009 års metalldetektorkartering. Mängden blyföremål i form av främst klipp/bleck men även bl.a. ett barrfragment (F484) och ett gjuthuvud (F416) var proportionellt sett stort i jämförelse med tidigare karteringar (Ljungkvist 2009). Det tyder på en hantverksform som är karakteristisk för detta område. Smältor av kopparlegering har ännu inte hittats här. Utmärkande för denna undersökning var även ovannämnda koncentration av ädelmetall bestående av två till tre silversmältor, ett silvertenfragment och en gulddroppe som hittades inom en koncentrerad yta. I samma område fanns det även tydliga tendenser till en koncentration av annat metallavfall och här hittades även det högkvalitativa smyckefragmentet från sen vikingatid. Det är det hitintills exklusivaste hantverket som belagts i Gamla Uppsala. Vid rening av silver, så kallad cupellering, är bly en viktig metall (Gustafsson & Söderberg 2007, s. 107).

Figur 10. Fördelning av metalldetektorfynd.

Sammanfattning

På höjden med klockstapeln har undersökningarna påvisat en terrass med stenpackning, lerlager och stolphål, vilket talar för bebyggelse på platsen. I likhet med de övriga terrasserna på höjden kring kyrkan har den stor exponering över det omgivande landskapet. Denna terrass kopplar samman södra Kungsgårdsplatån (Uppsala 263:1) med bosättningen inom och i anslutning till kyrkogården (635:1). Det är därför rimligt att tala om ett sammanhängande boplatskomplex.

Två folkvandringstida ¹⁴C-dateringar av olika material från samma stolphål har överensstämmelser på flera platser i omgivningarna, bland dem en härd under domkyrkans ursprungliga långhus, två härdar strax väster om kyrkogården, ett kulturlager i de undre delarna av södra Kungsgårdsplatån.

Dateringarna till folkvandringstid antyder en utbredd verksamhet och bebyggelse i flera olika topografiska lägen däribland de med väl exponerad och dominant placering i förhållande till det omgivande landskapet. Det kan röra sig om en föregångare till den vendeltida centralplatsen med dess tydliga högstatusinslag.

I åkermarken norr och nordväst om kungsgårdsplatåerna utfördes en metall-detektorkartering i syfte att bygga vidare på tidigare kunskap om bebyggelse och aktiviteter i området. Karteringen resulterade i spår av metallhantverk från troligen vikingatid och ev. andra perioder. Vissa fynd daterades till vikingatid och överraskande många fynd från medeltid till 1700-tal av delvis hög kvalitet. Vi har fått fördjupad förståelse av i synnerhet nyupptäckta boplatsytter i området.

Referenser

Litteratur

- Alkarp, M. & Price, N.* 2005. Tempel av guld eller kyrka av trä. Markradarundersökningar vid Gamla Uppsala kyrka. Fornvännen 100.
- Alström, U. & Duczko, W.* 1993. Norra gärdet (RAÄ 281). Utgrävningen 1992. Arkeologi och miljögeologi i Gamla Uppsala. Studier och rapporter 1. W. Duczko (red.). (OPIA 7.) Uppsala. 39-44.
– 1996. Norra Gärdet. Utgrävningar 1993, 1994. Arkeologi och miljögeologi i Gamla Uppsala. Studier och rapporter 2. W. Duczko (red.). (OPIA 11.) Uppsala. 115-28.
- Arbman, H.* 1940. Birka 1. Die gräber 1-2. 1:Text. 2: Tafeln (KVHAA.) Stockholm.
- Arwidsson, G.* 1948. Valsgärde-Fullerö. Tor (1948-2000). Uppsala. s. 34-48.
- Bonnier, A. C. & Redin, L.* 1991. En arkeologisk undersökning under golvet i Gamla Uppsala kyrka hösten 1990. Kort sammanfattning. Gamla Uppsala. Fornlämningar, utgrävningar, fynd. Seminarium i Uppsala 1 nov 1990. Damell, D. (red). Stockholm (stencil).
- Carlsson, R., Göthberg, H. & Lovén, C.* In print. Gamla Uppsala domkyrka. Nya domkyrkans omgivningar. Uppsala Domkyrka, volym 2. (Sveriges Kyrkor).
- Christiansson, H. & Nordahl, E.* 1989. Tingshögen and Kungsgårdsplatåerna in Gamla Uppsala. A preliminary report of trial excavations. Tor Vol. 22 1988-1989.
- Cornell, H.* 1920. Sigtuna och Gamla Uppsala. Ett bidrag till kännedomen om de engelsk-svenska förbindelserna under 1000-talet. Stockholm.
- Duczko, W. (red.).* 1993. Arkeologi och miljögeologi i Gamla Uppsala: studier och rapporter. [Vol. 1]. OPIA 7. Societas archaeologica Upsaliensis. Uppsala.
- Duczko, W. (red.).* 1996. Arkeologi och miljögeologi i Gamla Uppsala: studier och rapporter. [Vol. 2]. OPIA 11. Societas archaeologica Upsaliensis. Uppsala.
- Duczko, W.* 1996. Kungsgården. Arkeologi och miljögeologi i Gamla Uppsala. Studier och rapporter. Studier och rapporter. Volym II. Duczko, W. (red). OPIA 11. Uppsala.
- Frölund, P. & Schütz, B. (red.).* 2006. Bebyggelse och bronsgjutare i Bredåker och Gamla Uppsala. Arkeologisk undersökning, fornlämning 134, 596 & 599, Uppsala socken, Uppland. Upplandsmuseet 2007:03. Uppsala
- Gustafsson, B & Söderberg, A.* 2007. En senvikingatida silververkstad i Fröjel. Gotländskt arkiv 2007. Visby.
- Göthberg, H.* 2008. Bosättning och kyrkogård vid Gamla Uppsala kyrka. Upplandsmuseet 2008:07. Uppsala.
- Hedlund, G.* 1993. Utgrävningen 1992. Södra Kungsgårdsplatån. Arkeologi och miljögeologi i Gamla Uppsala. Studier och rapporter. Duczko, W. (red.). OPIA 7. Uppsala.

Lindqvist, S. 1936. Uppsala högar och Ottarshögen. KVHAA. Stockholm.

Ljungkvist, J. 2009. Kartering med metalldetektor och bebyggelsestudie i norra Gamla Uppsala. (Gamla Uppsala – framväxten av ett mytiskt centrum. Rapport 2). Rapport, Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala Universitet i samarbete med Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU).

Ljungkvist, J, Lindkvist, A. 2009. Ytkartering av fynd i Gamla Uppsalas åkermark. (Gamla Uppsala – framväxten av ett mytiskt centra. Rapport 1.) Uppsala.

Nordahl, E. 1993. Södra Kungsgårdsplatån. Utgrävningarna 1988-1991. Arkeologi och miljögeologi i Gamla Uppsala. Studier och rapporter. Duczko, W. (red.). OPIA 7. Uppsala.

Nordahl, E. 1996. Templum quod Ubsola dicitur... i arkeologisk belysning. Aun 22. Uppsala.

Administrativa uppgifter

Plats: Gamla Uppsala 77:2, 74:3, 77:8, 77:19, Uppsala sn.

Fornlämningsnummer: 263:1, 285:1, 586:1.

Fornlämningstyp: Boplats

Undersökningstyp: Särskild undersökning.

Orsak: Forskning

Fältarbetsperiod: 8 - 14 oktober 2009.

Koordinatsystem: RT90 25 gon V.

Höjdsystem: RH 2000

Projektmedlemmar: John Ljungkvist, Hans Göthberg (projektledare), Per Frölund, Gunilla Beckholmen, Fredrik Thölin, Kerstin Åberg, Ann Lindkvist.

Upplandsmuseets diarienummer: Ar-525-2009.

Upplandsmuseets projektnummer: 8314

Handläggare på länsstyrelsen i Uppsala län: Tina Fors.

Länsstyrelsens beslutsdatum och diarienummer: 29 september 2009, dnr 431-8499-09.

Fynd: Förvaras i Upplandsmuseets föremålsmagasin i Morgongåva – inv nr UM42481.

Arkivmaterial: Förvaras vid Upplandsmuseet.

Bilaga 1. Fyndlista metalledektorkartering

<i>F</i>	<i>Material</i>	<i>Objekt</i>	<i>Kategori</i>	<i>Datering</i>	<i>Kommentar</i>
400	Cu-leg	Knapp	Odef	Nyt	
401	Cu-leg	Beslag	Odef	Met-Nyt	
402	Cu-leg	Beslag	Smycke/vapen	Met	
403	Koppar	Mynt	Mynt	Nyt	
404	Cu-leg?	Knapp	Smycke/vapen	Met	
405	Cu-leg	Knapp	Smycke/vapen	1700-tal?	
406	Cu-leg	Knapp	Smycke/vapen	Nyt	
407	Koppar	Mynt	Mynt	Nyt	
408	Koppar	Mynt	Mynt	Nyt	
409	Koppar	Mynt	Mynt	Nyt	
410	Cu-leg	Vikt?	Odef	Yjää-met	
412	Bly	Ten/barr	Hantverk	Odef	Barrliknande smal ten gjuten i halv form.
413	Cu-leg	Sölja	Smycke/vapen	Nyt??	
414	Koppar	Mynt	Mynt	Nyt	
415	Bergart	Malsten	Hushåll/bopl	Yjää-met	
416	Koppar	Mynt	Mynt	Nyt	
417	Metall	Föremål	Odef	Recent?	Kolla
418	Koppar	Mynt	Mynt	Nyt	
419	Cu-leg	Sölja	Smycke/vapen	Vit	
421	Cu-leg/silver	Beslag	Smycke/vapen	Vit	Ringspänne
422	Silver?	Mynt/Plomb	Odef	GAMMAL?	
423	Guld	Smälta	Hantverk	Jää-Met	
424	Bly	Bleck	Hantverk	Odef	
425	Bly?	Bleck	Hantverk	Odef	
426	Cu-leg	Smälta	Hantverk	Odef	
427	Bly	Bleck	Hantverk	Odef	
428	Cu-leg	Bleck	Hantverk	Odef	
431	Cu-leg	Bleck	Hantverk	Odef	
432	Bly	Bleck	Hantverk	Odef	
440	Cu-leg	Spännennål	Smycke/vapen	Vit	Till ringspänne
442	Cu-leg	Bleck	Hantverk	Odef	
443	Bly/järn?	Vikt?	Hantverk	Odef	
444	Silver	Ten	Hantverk	Jää-Met	
445	Cu-leg	Beslag	Hantverk	Odef	Sekundärt genomstansad skrot?
446	Silver	Smälta	Hantverk	Jää-Met	
447	Silver?	Bleck	Hantverk	Jää-Met	
448	Keramik	Kärl	Hushåll/bopl	Jää	
449	Cu-leg	Knapp	Smycke/vapen	Vit-Nyt	ögla/tapp till knapp.
450	Cu-leg	Figurin	Odef	Odef	I två delar.
454	Cu-leg	Knapp	Smycke/vapen	Kolla 1600-t?	
458	Cu-leg	Beslag	Odef	Nyt?	
459	Cu-leg	Beslag	Odef	Odef	Kolla
460	Cu-leg	Patris?	Hantverk?	Vit (met)	Punsdekorerad 2-3 mm tjock platta med punsornering 1000- 1100-tal.
465	Silver	Smälta	Hantverk	Odef	
466	Bly	Smälta	Hantverk	Odef	Ingjöt från degel?
468	Silver?	Sked/handtag	Odef	Jää-Met	
469	Cu-leg	Beslag/gångjärn	Odef	Met-Nyt	Kolla mer
470	Silver	Smälta	Hantverk	Odef	
472	Bly?	Bleck	Hantverk	Odef	
473	Cu-leg	Föremål	Hantverk?	Odef	Ej bestämd typ.
474	Cu-leg?	Kärl/klipp	Hantverk	Yjää-met	Mynningsfragment
475	Cu-leg	Miniatur	Smycke/vapen	Yjää	
479	Bly?	Gjuthuvud	Hantverk	Odef	
480	Järn/bly?	Fragment	Odef	Odef	

<i>F</i>	<i>Material</i>	<i>Objekt</i>	<i>Kategori</i>	<i>Datering</i>	<i>Kommentar</i>
481	Bly	Bältebeslag/provgjutning		Hantverk	VitVerkar vara provgjutning i bly av bältebeslag
482	Cu-leg/annat	Odef	Odef	Odef	
483	Cu-leg	Beslag	Odef	Odef	
484	Bly	Barr	Hantverk	Odef	
485	Cu-leg/järn	Knivbeslag	Smycke/vapen	Met?	Ändbeslag från tånge.
486	Koppar	Mynt	Mynt	Nyt	
487	Bly	Bleck	Hantverk	Odef	
488	Cu-leg	Bleck	Hantverk	Odef	
489	Cu-leg	Bleck	Hantverk	Odef	Troligen från kärl.
490	Silver	Mynt	Mynt	1500-t	Johan III?
491	Bly	Bleck	Hantverk	Odef	

Bilaga 2. Konserveringsrapport

2010-02-12

KONSERVERINGSRAPPORT

Objekt;

22 föremål av kopparlegering och bly från forskningsundersökning av RAÄ 586;1, 285:1 samt Gamla Uppsala 74:3, 77:8 och 77:19, Uppsala sn, Uppsala kommun, Uppsala län.

Beskrivning och tillstånd;

Fnr. 401 Beslag, förgylld kopparlegering. Beslaget har en ornamenerad uddkant längs båda långsidorna. Beslaget är troligen tillverkat i pressbleckteknik, både ovan- och undersidorna är förgyllida. I ena kortänden finns ett stift. Längd (hopvikt); 30 mm, bredd; 17 mm.

Beslaget är hopvikt och avbrutet i båda ändarna. På delar av beslaget har förgyllningen skavts av. Beslaget var täckt av ett tunt lager torkad jord, en del växtmaterial satt fast under vikningen.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Beslaget rengjordes med etanol och pensel. Jorden togs bort med skalpell och ytan konsoliderades med 7% Paraloid B72, löst i aceton/etanol.

Fnr. 402 Beslag. Beslag med rund ögla och ornamentik i relief. Baksidan är slät. I beslagets nedre del sitter en liten järnnit/stift, täckt av korrosion. Längd; 25 mm, bredd; 7 mm. Originalytan är helt bortskavd, förutom på baksidans ögla och den underliggande metallytan är porig. Föremålet var täckt av torkad lera.

Före konservering

Efter konservering

Adress
Acta KonserveringsCentrum AB
Box 967
101 37 Stockholm
www.actakonservering.se

Telefon
070-750 29 41

E-post
sophia.nystrom@actakonservering.se
info@actakonservering.se

Bankgiro
230-7155

Organisationsnummer
558744-7395
Förtalet innehar F-skattsedel

Åtgärd; Beslaget rengjordes med etanol och pensel. Ytan konsoliderades med 7% Paraloid B 72, löst i aceton/etanol.

Fnr.404 Knapp. Tennlegering. Undersidan har rester av en ögla el. liknande för fastsättning. I mitten av knappen finns en, ej helt centrerad cirkel, i relief. Diameter; 22 mm. Metallen är korroderad med gropar i ytan. Knappen har en matt grå yta och var täckt av korrosionsprodukter och jord.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Korrosionsprodukterna och jorden togs bort med skalpell och bambusticka.

Fnr.410 Vikt? Kopparlegering. Kvadratisk form med fasade kanter på ovasidan. Längd; 11 mm, bredd; 11 mm. Originalytan är delvis avskavd. Föremålet var täckt av jord.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel. Ytan konsoliderades med 7% Paraloid B 72 löst i aceton/etanol.

Fnr. 417 Del av fat/dosa, tennlegering. Troligen trycksvarvat fat el. liknande. Kanten är deformerad med sprickor och skador i kanten. Längd; 62 mm, bredd; 34 mm. Täckt av ett tunt lager fasttorkad, hårt sittande lera.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Föremålet rengjordes med etanol och pensel och den hårt sittande leran togs bort med skalpell och gethårstrissa på handstycke.

Enr. 419 Sölja, kopparlegering. Söljan med böjd form. Originalytan är nästan helt avskavd. Söljan var delvis täckt av torkad lera. Längd; 27 mm, bredd; 28 mm.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Föremålet rengjordes med etanol och pensel. Ytan konsoliderades med 7% Paraloid B 72 i aceton/etanol.

Enr. 421 Del av spänne. Försilvrad kopparlegering med inläggningar av niello samt förgyllda detaljer. Arbetet är utfört i karvsnitt med genombrutna detaljer. De nedsänkta ytorna är förgyllda, framsidan med djuornamentik är försilvrad med inläggningar av niello. På baksidan sitter en nålhållare. Även baksidan har en tunn försilvrad yta. Silvret är nedbrutet och täckt av grå silversulfid. Kanterna och nålhållaren är slitna med avskavd originalyta. Föremålet var täckt av jord, förgyllningen har delvis lossnat i brottytorna.

Besöksadress

Riddargatan 13
(Armémuseum), Stockholm

Postadress

Acta KonserveringsCentrum AB
Box 867
101 37 Stockholm

Telefon

070- 731 89 09

E-post

katarina.lampel@actakonservering.se

info@actakonservering.se

Hemsida

www.actakonservering.se

Bankgiro

230-7155

Organisationsnummer

556744-7395

Företaget innehar F-skattsedel

Framsida före konservering

Baksida före konservering

Framsida efter konservering

Baksida efter konservering

Åtgärd; Rengjord med etanol, pensel och trästicka. Baksida, kanter och brottytor konsoliderade med 7% Paraloid B 72, löst i aceton/etanol.

Fnr. 422 Plomb, blylegering. Oval plomb med genomgående hål för snöre/fastställning. Metallen är grå med ljusa korrosionsprodukter synliga vid kanterna. Plomben var täckt av torkad lera, några gruskorn hade korroderat fast på ytan. Längd; 18 mm, bredd; 11 mm.

Före konservering

Åtgärd; plomben rengjordes med etanol och pensel samt bambusticka. Ytan borstades med gethårstrissa på handstycke.

Efter konservering

Fnr. 440 Spännennål, kopparlegering. Böjd, deformerad platt nål. Brottyta i ena änden. Täckt av torkad jord. Längd; 38 mm, bredd; 5-6 mm.

Före konservering

Besöksadress
Riddargatan 13
(Armémuseum), Stockholm
Postadress
Acta KonserveringsCentrum AB
Box 867
101 37 Stockholm

Telefon
070- 731 89 09

E-post
katarina.lampe@actakonsivering.se
info@actakonsivering.se
Hemsida
www.actakonsivering.se

Bankgiro
230-7155

Organisationsnummer
556744-7395
Företaget innehar F-skattsedel

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel. Ytan konsoliderad med 7% Paraloid B 72 löst i aceton/etanol.

Efter konservering

Fnr. 443 Vikt, bly. Facetterad, men kanterna har delvis blivit avrundade. Föremålet var täckt av gråvit blykorrosion och ytan har små gropar. Föremålet var täckt av torkad, fin lera. Längd; 18 mm, bredd; 17 mm.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Leran och korrosionsprodukterna togs bort med stubbad pensel och skalpell.

Fnr. 447 Fragment, tenn/blylegering. Fragment av silverfärgad metall med tre skarpa kanter, ev. del av en blyspröjs. Metallen är mörkgrå, glänsande och relativt mjuk och spröd. Längd; 23 mm, bredd; 7 mm. Fragmentet var täckt av vitgrå/bruna korrosionsprodukter.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel samt skalpell, borstad med gethårstrissa på handstycke.

Fnr. 450 och 451 Figurin i två delar, bly. Figurinen är tillverkad av bly, bly/tennlegering som gjutits i en form. Figurinen saknar huvud och höger ben. Högra sidan av överkroppen har brutits av helt och har inte fullgod passning till den vänstra sidan. Metallen är korroderad och därför mjuk och spröd. Ett mindre stycke på ryggvidan var nästan helt avbrutet och lossnade vid hantering. Figurinen var täckt av torkad jord och gråvit korrosion. Längd, figurin 48 mm, bredd; 25 mm, längd, högra delen; 23 mm, bredd; 18 mm.

Före konservering, framsida

Baksida

Åtgärd; Jord och korrosionsprodukter togs bort med skalpell. Delarna limmades samman med Paraloid B 72-lim (HMG), löst i aceton. Limningen förstärktes på figurens insida med tunn polyesterduk (Reemay ©2024).

Efter konservering, framsida

Baksida

Fnr. 459 Beslag, kopparlegering. Gjutet beslag med ursprungligen två kraftiga "krampor" som fästansordning på baksidan. Den ena "krampan" har brutits av.

Besöksadress
Riddargatan 13
(Armémuseum), Stockholm
Postadress
Acta KonserveringsCentrum AB
Box 867
101 37 Stockholm

Telefon
070- 731 89 09

E-post
katarina.lampe@actakonservering.se
info@actakonservering.se
Hemsida
www.actakonservering.se

Bankgiro
230-7155

Organisationsnummer
556744-7395
Företaget innehar F-skattsedel

Originalytan är helt avskavd och ytan är kopparfärgad och porig. Längd; 37 mm, bredd; 27 mm. Föremålet var täckt av torkad lera.

Före konservering, framsida

Baksida

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel samt skalpell.

Efter konservering, fram

Baksida

Fnr. 460 Patris? Tjock, rektangulär platta av kopparlegering, två motstående hörn är böjda bakåt så att plattan är kupad. Plattan har punsad ornamentik på framsidan, baksidan är grov och obearbetad. Ornamentiken består av slingor av små punsade trianglar. På plattans mitt har originalytan lossnat och det finns skrapspår av ett verktyg. Metallen har en fin, grön patina och är i gott skick. Ett av hörnen har spår av järnkorrosion från en nit? Längd; 31 mm, bredd; 25 mm. Föremålet hade en del fastsittande jord på ytan.

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel.

Fnr. 468 Skedblad?/handtag? Kopparlegering, försilvrad. Svagt konvex med slitspår på ytan. Metallen är mörkgrå med små fläckar där försilvringen slitits bort. Vid undersökning i mikroskop syns små krustor av kopparkorrosion. Längd; 38 mm, bredd; 22 mm.

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel, korrosionskrustorna togs bort med skalpell. Ytan delvis konsoliderad med 7% Paraloid B 72 löst i aceton/etanol.

Före konservering

Efter konservering

Fnr. 469 Beslag, kopparlegering. Bokbeslag med sex-sidig bas. På undersidan sitter två stift, som är invikta mot mitten. Ett stycke sammanvikt textil är fastsatt mellan de båda stiften. Bredd; 36 mm, sidornas längd; 20mm. Originalytan på beslaget har nåtts bort till stora delar och metallytan är kopparfärgad och porig. Textilen är torr och mycket spröd, fibrerna bryts lätt av. Beslaget och textilen var täckta av ett tunt lager fin sand.

Besöksadress
Riddargatan 13
(Armémuseum), Stockholm
Postadress
Acta KonserveringsCentrum AB
Box 867
101 37 Stockholm

Telefon
070- 731 89 09

E-post
katarina.lampe@actakonservering.se
info@actakonservering.se
Hemsida
www.actakonservering.se

Bankgiro
230-7155

Organisationsnummer
556744-7395
Företaget innehar F-skattsedel

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel.

Fnr. 468 Skedblad?/handtag? Kopparlegering, försilvrad. Svagt konvex med slitspår på ytan. Metallen är mörkgrå med små fläckar där försilvringen slitits bort. Vid undersökning i mikroskop syns små krustor av kopparkorrosion. Längd; 38 mm, bredd; 22 mm.

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel, korrosionskrustorna togs bort med skalpell. Ytan delvis konsoliderad med 7% Paraloid B 72 löst i aceton/etanol.

Före konservering

Efter konservering

Fnr. 469 Beslag, kopparlegering. Bokbeslag med sex-sidig bas. På undersidan sitter två stift, som är invikta mot mitten. Ett stycke sammanvikt textil är fastsatt mellan de båda stiften. Bredd; 36 mm, sidornas längd; 20mm. Originalytan på beslaget har nöts bort till stora delar och metallytan är kopparfärgad och porig. Textilen är torr och mycket spröd, fibrerna bryts lätt av. Beslaget och textilen var täckta av ett tunt lager fin sand.

Besöksadress
Riddargatan 13
(Armémuseum), Stockholm
Postadress
Acta KonserveringsCentrum AB
Box 867
101 37 Stockholm

Telefon
070- 731 89 09

E-post
katarina.lampe@actakonservering.se
info@actakonservering.se
Hemsida
www.actakonservering.se

Bankgiro
230-7155

Organisationsnummer
556744-7395
Företaget innehar F-skattsedel

Före konservering

Baksida med textil

Teknik/materialanalys

Textilen undersöktes av textilkonservator Susanna Högberg.

Textilstycket består av fyra lager textil, det undre och övre lagret är av samma typ.

Materialet är troligen silke, S-spunnet. Tekniken är antingen en kypert eller satängbindning, ev. en bottenbindning till en sammetstextil.

Åtgärd; Leran togs bort med etanol och pensel, även skalpell och trästicka användes för att få bort leran från undersidan. Ovansidan och undersidans kanter konsoliderades med 7% Paraloid B 72 löst i aceton/etanol.

Efter konservering

Fnr. 475 Beslag/ miniatyr, kopparlegering. Litet platt beslag med avsmalnande mittdel. Ena änden är formad som en ögla, den andra änden är avsmalnande och uppåtböjd. Längd; 25 mm, bredd; 5 mm. Det mesta av originalytan är avskavd. Föremålet var täckt av torkad lera.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Föremålet rengjordes med etanol och pensel. Ytan konsoliderades med 7% Paraloid B 72, löst i aceton/etanol.

Fnr. 481 Plomb, provgjutning av bältesbeslag, bly. Rund blyplomb med oregelbunden, korroderad yta. Inget bestämt mönster eller ornamentik kan skönjas. Längd; 20 mm, bredd; 17 mm. Plomben var täckt av vitgrå korrosionsprodukter och jord.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Korrosionsprodukter och jord borstades bort med en stubbad pensel.

Fnr. 482 Fragment, kopparlegering. Vikt bleck av kopparlegering, kanterna saknar brottytor. Originalytan är till största delen avskavd. Längd; 16 mm, bredd; 11 mm. Föremålet var täckt av torkad lera.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Föremålet rengjordes med etanol och pensel. Ytan konsoliderades med 7% Paraloid B 72 löst i aceton/etanol.

Fnr. 483 Beslag/ böjd ten, kopparlegering. Platt ten, något smalare i ena änden. Tenen är dubbelvikt. Tenen bröts av vid hantering. Originalytan är delvis avskavd. Ytan var täckt av torkad lera.

Besöksadress
Riddargatan 13
(Armémuseum), Stockholm
Postadress
Acta KonserveringsCentrum AB
Box 867
101 37 Stockholm

Telefon
070- 731 89 09

E-post
katarina.lampel@actakonservering.se
info@actakonservering.se
Hemsida
www.actakonservering.se

Bankgiro
230-7155

Organisationsnummer
556744-7395
Företaget innehar F-skattsedel

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel. Konsoliderad med 7% Paraloid löst i aceton/etanol. Föremålet limmades ihop med Paraloid B 72-lim (HMG) löst i aceton.

Fnr. 484 Barr, bly. Del av rund blybarr. Längd; 26 mm. Metallen är korroderad och ytan är gropig och ojämn. Föremålet var täckt av korrosionsprodukter och torkad lera.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Korrosionsprodukterna och leran togs bort med pensel och skalpell.

F. 485 Knivbeslag, kopparlegering. Beslaget är avbrutet från en järnkniv el. liknande. Originalytan är nedsliten och metallen är kopparfärgad och porig. Beslaget var täckt av torkad lera. Längd; 18 mm, bredd; 17 mm.

Före konservering

Efter konservering

Åtgärd; Rengjord med etanol och pensel, ytan konsoliderad med 7% Paraloid B72 löst i aceton/etanol.

Katarina Lampel
konservator

